

Prográmmakategoriija 13.60 Sámi ulbmilat

Golut prográmmakategoriijas 13.60 juhkkovuvvon kapihttaliidda

(1 000 ruvnnuid
mielde)

Kap.	Namahus	Salderejuvvon			Proseantasaš rievdadus
		Rehketdoallu 2021	bušeahtta 2022	Evttohus 2023	
560	Sámi ulbmilat	556 136	573 041	595 894	4,0
563	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	7 495	9 272	9 285	0,1
	Submi kategoriija 13.60	563 631	582 313	605 179	3,9

Boađut prográmmakategoriijas 13.60 juhkkovuvvon kapihttaliidda

(1 000
ruvnnuid
mielde)

Kap.	Namahus	Salderejuvvon		Salderejuvvon bušeahtta 2022	Prosean- tasaš rievdadus
		Rehketdoallu 2020	bušeahtta 2021		
3563	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	-770	2 921	3 009	3,0
	Submi kategoriija 13.60	-770	2 921	3 009	3,0

Álgu

Sámit leat dohkkehuvvon Norgga álgoálbmogin. Vuodđolága § 108 mielde lea ráđđehusa ulbmil láchit diliid nu ahte sámit besset seailuhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset. Norggas leat maid riikkaidgaskasaš geatnegasvuodát mat doibmet sámepolitihka láidestussan, earret eará ILO-konvenšuvdna nr. 169 álgoálbmogiid ja čeardaálbmogiid birra iehčanas stáhtain ja artihkal 27 ON-konvenšuvnnas siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra.

Sámediggi lea sámiid álbmotválljen orgána ja ráđđehusa deháleamos eaktudeaddji ja gulahallanguoibmi sámepolitihkalaš áššiin. Ráđđehusa viidasat barggu vuodđun leat dat ásašuslaš ja rievttálaš ráját mat jo leat mearriduvvon sámepolitihka várás.

Gielda- ja guovlodepartemeantas lea ovddasvástádus oktii heivehit stáhta politihka mii guoská sámiide Norggas, ja dat galgá geahččalit oaččohit áigái ollisvuodá ja oktavuodá surggiid ja hálldahusdásiid rasttideaddji politihkkii. Juohke fágadepartemeantas lea ovddasvástádus čuovvulit stáhta sámepolitihka iežas suorggis.

Stáhtas lea ovddasvástádus sihkkarastit ahte sámit vuhtii váldojuvvojit ja ahte álbmotrievttálaš geatnegasvuodát doahhtaluvvojit. Seammás vuordá stáhta ahte gielddat ja fylkkagielddat ieža ge, ja báikkálaš demokratiija oassin, maddái čuovvulit iežaset

geatnegasvuodaid sámi ássiid ektui. Ovdamearkka dihtii lea gielddain ovddasvástádus sáme giela oahpahusas.

Ulbmilat prográmmakategoriijas

1. Sámit besset seailluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset
2. Sámit servet almmolaš mearridanproseassaide
3. Sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid

Ulbmil 1 Sámit besset seailluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset

Sáme gielaid ja sámi ása husaid nanosmahttin lea dehálaš go lea áigumuš sámi kultuvrra ja servodateallima sihkkarastit ja ovddidit. Sámediggi lea dán barggu guovddáš doaimmaheaddji. Sámediggi oazžu iežas váldojuolludusa kap. 560 poasttas 50, mii gokčá juolludusaid sámi gielaid, kultuvrra ja servodateallima nannemii ja ovddideapmái. Lasi máhtuin ja dieđuiguin lea vejolaš álkibut sihkkarastit ja ovddidit giela, kultuvrra ja servodateallima. Eanet máhttu ja diehtu sámiid ja sámi diliid birra sáhttet maiddá eastadit vaššás dovddahemiid, vealaheami, stirdon guottuid ja heajos guottuid. Sámit sáhttet vásihit vuortnuheami ja vaššás dovddahemiid danne go sii leat sápmelaččat mat jienádit almmolaččat. Eanet máhttu dagahivččii maid sámiide álkibun jienádit ja searvat almmolaš latnjii almmá vuortnuheami gilláma haga. Danne doarju Gielda- ja guovlodepartemeanta eanet doaibmabijuid mat váikkuhit eanet máhttui ja dieđuide sámi dilálašvuodaid birra, earret eará Sámi ofelaččaid ortnega bokte kap. 560 poasttas 55.

Ulbmil 2 Sámit servet almmolaš mearridanproseassaide

Guovdilis politihkalaš ulbmil lea dat ahte sámiin galgá leat duohta dadjamuš mearrádusain mat gusket sidjiide. Go lea sáhka doaibmabijuin mat gullet kap. 560 postii 50, áššiin sáme gielaid gáhttemii ja ealáskahttimii ja sámi árbedieđuid čohkkemis ja sihkkarastimis, de lea lunddolaš ahte Sámediggi dahká mearrádusaid. Eará áššiin árvoštallet stáhtalaš eiseválddit beroštumiid ja dahket loahpalaš mearrádusaid. Dalle lea dehálaš ahte sámit ja sámiid beroštumit duođas besset leat mielde cealkimin iežaset oaivila ovdal go áššiin dahkkojuvvo mearrádus.

Ođđa mearrádusat sámeláhkii konsultašuvnnaid birra sámi beroštusaiguin bohte fápmui suoidnemánu 1. b. 2021. Ođđa láhkamearrádusat galget láhčit dilálašvuodaid beaktilat ja buoret konsultašuvnnaide gaskal almmolaš eiseválddiid ja Sámedikki dahje eará guoskevaš sámi beroštusaid. Láhka fakkasta konsultašuvdnageatnegasvuoda buot hálddašandásiide, maiddá gielddaide ja fylkkagielddaide. Konsultašuvdnageatnegasvuoda láhkamearrideapmi ii rievdat gielddalaš iešstivrejumi.

Ulbmil 3 Sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid

Ulbmil lea ahte sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid sihke stáhtas, fylkkagielddain ja gielddain. Dát mearkkaša ahte almmolaš bálvalusat galget leat heivehuvvon bálvalusaid ulbmiljoavkku dárbbuide, earret eará nu ahte sámi geavaheaddjit

dahje buohccit besset deaivvadit áššemeannudeddjiiguin ja bargiiguin, geain lea heivvolaš giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Dat guoská ovdamearkka dihtii go lea oktavuoha mánáidsuodjalusain, psyhkalaš dearvvašvuođasuodjalusain, bearašsuodjaluskantuvrrain, politiijain dahje buohccesiiddaiguin.

Guoddevašvuođamihtut

Bargguset bokte leat Sámediggi ja Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš mielde ollašuttimin guoddevašvuođamihtu 11.4 nannen dihtii áŋgiruššama suodjalemiin ja sihkkarastimiin máilmmi kultur- ja luondduárbbi.

Stuorradiggi mearridii gidđat 2021 lága bokte nannet geatnegasvuođa konsulteret Sámedikkiin ja sámi beroštusaiguin áššiin mat gusket sidjiide. Láhka, mii bođii fápmui suoidnemánu 1. b. 2021, čatná konsultašuvdnageatnegasvuođa buot hálddašandásiide, maiddáai gielddaide ja fylkkagielddaide. Láhka láchčá dilálašvuođaid buriid demokrátalaš prinsihpaide ja galgá sihkkarastit ahte sámi beroštusat leat árrat mielde proseassain, vai sis lea vejolašvuohta váikkuhit mearrádusaide. Dat guorrasa guoddevašvuođamihtui 16.7 mii galgá sihkkarastit fuolalaš, fátmasteaddji, mielmearrideaddji ja ovddasteaddji mearridanproseassaid buot dásiin.

Kap. 560 Sámi ulbmilat

(1 000 ruvnnuid
mielde)

Poas- ta	Namahus	Salderejuvvon		
		Rehketdoallu 2021	bušeahtta 2022	Evttohus 2023
50	Sámi giella, kultuvra ja servodateallin	543 013	559 645	582 114
51	Divvun	7 621	7 780	8 003
55	Sámi allaskuvla	5 502	5 616	5 777
	Submi kap. 560	556 136	573 041	595 894

Poasta 50 Sámi giella, kultuvra ja servodateallin

Raporta

Ráđđehus bidjá jahkásaččat ovdan boahpteáigediđolaš dieđáhusa sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra. Dieđáhus Meld. St. 16 (2021–2022) Sámi giella, kultuvra ja servodateallin, geigejuvvui Stuorradiggái geassemánu 22. b. 2022. Jagi 2022 dieđáhussii leat čohkkejuvvon ráđđehusa sámeapolitihkalaš áigumušat ja mihtut. Dieđáhusas leat maid Sámedikki politihka mihtut válddahuvvon oanehaččat.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohus jagi 2023 várás

Sámediggi lea álbmotválljen, politihkalaš orgána. Guovdilis politihkalaš ulbmil lea dat ahte sámiin galgá leat duohta dadjamaš mearrádusain mat gusket sidjiide. Go lea sáhka

áššiin mat gusket sámiide, de lea danne lunddolaš ahte Sámediggi dahká mearrádusaid. Ráđđehusas ii leat ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas dahje dain mearrádusain maid Sámediggi dahká politihkalaš orgánan. Dat mo Sámediggi geavaha ruđaid mat leat juolluduvvon stáhtabušehta bokte, boahtá ovdan Sámedikki jagi 2021 jahkedieđáhusas .

Juolludusa hálddaša Sámediggi ollásit. Sámediggi dahke iežas vuoruhemiid álbmotválljen, politihkalaš orgánan. Sámedikki mearrádusas sáhtá lohkat dás: Sametinget.no.

Jagi 2022 stáhtabušehta rievdadusaid oktavuodas várrejuvvui 1 milj. ruvnnu gealbudandoaibmabijuide sámi mánáidgárdefálaldaga bargiid várás. Dárbu lea joatkit ja nannet dán barggu jagi 2023. Danne evttohuvvo fievrridit 6,6 milj. ruvnnu rámmán Máhttodepartemeantta kap. 226, poasttas 21 dán postii gealbudanbargui sámi mánáidgárdefálaldaga bargiid várás.

Juolludus evttohuvvo geahpeduvvot 214 000 ruvnnuin dan geažil go jagi 2022 salderejuvvon bušehtas meroštallojuvvui menddo ollu buhtadus Stáhta pensunkássa máksomodealla ásaheamis, gč. mánnašumi oasi I čuoggás 4.4.

Evttohuvvo juolludit 582,1 milj. ruvnnu.

Prentosis *Juolludusat Sámediggái ja eará sámi ulbmiliidda jagi 2023 stáhtabušehtas* čujuhuvvo ráđđehusa neahttasiidui regjeringen.no mas oaidná buot juolludusaid Sámediggái.

Poasta 51 Divvun

Juolludus galgá geavahuvvot Divvuma jodiheapmái, mii lea sierra giellateknologalaš ovttadat Romssa universitehtas – Norgga árktalaš universitehtas. Divvun ovddida sámi giellateknologiija ja doaimmaha earret eará divvunprográmmaid sámeielain maid sáhtá geavahit iešguđet dihtorvuodđovuogádagain.

Raporta

Eanebut ja eanebut geavahit Divvuma giellareaidduid, sihke dutkamii ja geavtlaš áigumušaide. Jagi 2020 almmuhuvvui vuosttaš grammatihkkadárkkástus davvisámegillii, ja sii leat hábmemin julevsámegiela veršuvnna. Sihke grammatihkkadárkkástus ja eará prográmmat ođasmahttojuvvojit dađistaga. Dat guoská maiddá mobiilaboallobevddiide ja korrektuvrareaidduide. Divvumis lea viiddes riikkaidgaskasaš ovttasbargu. Ovttas guoskevaš giellabirrasiiiguin leat sii hábmen stávendárkkástusa ollu minoritehtagielaide, earret eará kvenagillii. Divvun lea maid ođasmahtán beavdeballo-áppaid jagi 2021 nu ahte dat ohppet sániid mat eai leat leamaš sátnelisttas ovdal. Jagi 2021 álggahii Divvun hupmanteknologiijaprošeavtta mii deattuha julevsámi hupmansyntesa. Divvumis lea leamaš oktavuoha geavaheddjiiguin jagi 2021, earret eará sosiála mediaid bokte.

Vuoruheamit ja bušehttaevttohusat jagi 2023 várás

Divvun galgá joatkit giellareaidduid ođasmahttima, bajásdoallama ja buoridemiid, ja dahkat reaidduid sajáidduhttima álkibun. Viidáseappot galgá Divvun válmastit teavsttas-

hállamii-proševtta julevsámegiela várás ja almmuhit ođasmahttojuvvon neahttasátnegirjiid. Divvun galgá joatkit diehtujuohkima reaidduid birra guoskevaš geavaheddiide, ja buoridit daid olahahttivuođa sosiála mediain. Ovttasbargu guoskevaš birrasiiguin, riikkasis ja riikkaidgaskasaččat galgá jotkojuvvot.

Evttohuvvo juolludit 8 milj. ruvnnu.

Poasta 55 Sámi allaskuvla

Juolludus galgá geavahuvvot Sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavkku ja Sámi ofelaš-ortnega jodiheapmái.

Raporta

Guorahallanjoavku almmuha juohke jagi prentosa *Sámi logut muitalit – Čielggaduvvon sámi statistihkka*. Jagi 2021 dat almmuhuvvui 14. gearddi.

Departemeanta ja Sámediggi sohpe jagi 2021 mo ođđasis organiseret Sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavkku. Guorahallanjoavkku bastevaš lahttun leat dál Sámi allaskuvla, UiT Norgga árttalaš universitehta, Davvi universitehta ja Statistihkalaš guovddášdoaimmahat. Áigodahkii 2022-2026 lea maiddá OsloMet – stuorragávpotuniversitehta lahttun. Sámi allaskuvllas lea čállingotteovddasvástádus jovkui.

Koronadilli lea váikkuhan sámi ofelaččaid bargui, maiddá áigodaga 2021-2022 ofelašjoavkku bargui. Skuvllaid galledemiid plánen lea leamaš hástaleaddjin ofelaččaide pandemiija áiggi, muhto sii leat dattetge nagodan čađahit eanaš plánejuvvon skuvlagalledemiid.

Ollugat leat jearahan ofelaččaid boahit galledit sin skuvllaid ja jagi 2021 lei guhkes vuordinlista.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohus jagi 2023 várás

Fágalaš guorahallanjoavku galgá juohke jagi ovdal geassemánu 30. b. ráhkadit raportta Gielda- ja guovlodepartementii ja Sámediggái. Raporta galgá addit visogova ja guorahallama dilis ja guovdilis ovdánanmearkkain sámi servodagas Norggas.

Sámi ofelaččat galget joatkit iežaset barggu eanet dieđuid gilvimiin sámiid ja sámi diliid birra nuoraid gaskkas Norggas, ja vel joatkit «Sámi ofelaččat» neahttasiiddu doaimmaheami ja dan viidásat ovddideami diehtujuohkinarenan.

Evttohuvvo juolludit 5,8 milj. ruvnnu.

Kap. 563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ruvnnuid
mielde)

Poas- ta	Namahus	Rehketdoallu 2021	Salderejuvvon	
			bušeahtta 2022	Evttohus 2023
01	Doaibmagolut	6 233	6 351	6 276
21	Erenoamáš doaibmagolut, <i>sirdin vejolaš</i>	1 262	2 921	3 009
	Submi kap. 563	7 495	9 272	9 285

Poasta 01 Doaibmagolut

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš Guovdageainnus lea fágalaččat iešmearrideaddji ášahus mii mearrida iežas ulbmiliid ja bohtosiid gáibádusaid daid rájáid siskkobealde maid departemeanta mearrida.

Guovddáš bargá guoddevaš boazodoalu ovddidemiin davviguovlluin, boazodoalloálbmogiid gaskasaš ovttasbarggu nannemiin, dieđuid gilvimiin máilmmi boazodoalu birra, árbedieđu ja diehtoovddideami sealluhemiin, ja dasto vel Boazodoalloálbmogiid máilmmilihtu ja dan riikkaidgaskasaš doaimmaid doarjumiin.

Raporta

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš viiddidii jagi 2021 iežas álgoálbmotovttasbarggu ášahusaiguin, organisašuvnnaiguin ja boazodollui gullevaš álbmogiiguin Mongolias, Ruoššas, Kiinnás, Davvi-Amerihkás ja Davviriikkain. Álbmogis-álbmogiiovttasbargguinis davviguovlluin lea guovddáš ovttas Boazodoalloálbmogiid máilmmilihtuin álggahan prošeavttaid main báikkálaš máhttohuksen adnojuvvo dehálažžan.

Guovddáš dieđiha ahte leat stuorra nuppástusat álgoálbmotservodagain Árktesis dálkkádatnuppástusaid, oppamáilmmálašvuoda ovddideami ja industriijalaš huksemiid geažil. Guovddáš lea eanet ovddidan iežas riikkaidgaskasaš ášahusovttasbarggu, earret eará Belfer Center:in mii lea Harvard-universitehtas, ja dasto vel universitehtaiguin ja dutkaninstituhtaiguin Davvi-Amerihkás ja Europá-uniovnas, earret eará Harvard-universitehta Belfer Center:in.

Searvevuodas ja ovttasbarggu Harvard Belfer Center:in, Harvard Business School:in, UArctic:in ja vel earáiguin, lea guovddáš ovddidan ja čađahan ovddasmanni oahpahasprográmma 26 árkttalaš álgoálbmogiid nuoraid várás mas ledje dát fáttát: jođiheapmi, mielalaš ceavzingierdilvuolta ja dálkkádatheiveheapmi.

Riikkaidgaskasaš dili ja sankšuvdnadili geažil lea guovddáš bissehan buot ášahuslaš ovttasbarggu Ruoššain jagi 2022.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohus jagi 2023 várás

Guovddáš áigu ain joatkit iežas doaimma mii guoská odđa máhttostrategiijaid ovddideapmái álgoálbmotovttasbarggu várás davviguovlluin, ovttasbarggadettiinis earret eará University of the Arctic:in (UArctic).

Guovddáš áigu joatkit iežas ON-guoddevašvuoda ulbmiliid čalmmustahttima ja álgoálbmotnuoraid movttiidahttima, erenoamážit dálkkádatnuppástusaid ektui ja resilienssa (mielalaš ceavzingierdilvuoda) bisuheami oktavuodas álgoálbmotservodagain mat leat sakka rievdamin, ja váikkuhit Norgga bargui odđa strategiijaiguin dálkkádatheiveheapmái.

Juolludus evttohuvo geahpeduvvot 208 000 ruvnnuin rievdan bargomátkedábiid geažil maŋŋá pandemijja, gč. máinnašeami oasi I čuoggás 4.3.

Juolludus evttohuvo geahpeduvvot 6 000 ruvnnuin dan geažil go jagi 2022 salderejuvvon bušehtas meroštallojuvvui menddo ollu buhtadus Stáhta pensunkássa máksomodealla ásaheamis, gč. máinnašumi oasi I čuoggás 4.4.

Evttohuvo juolludit 6,3 milj. ruvnnu.

Poasta 21 Erenoamáš doaibmagolut, sirdin vejolaš

Poasta gokčá goluid mat čatnasit olgguldaset ruhtaduvvon proševttaide ja leat seamma sturrosaš boadut kapihtala 3563 poasttas 02.

Rapport

Guovddáš lea čadahan *Boaššu; Arctic Indigenous Peoples' FoodLab* váldoprošeaktamuttu, maid Gielda- ja guovlodepartemeanta lea dorjon kap. 500, poastta 21 bokte. Prošeakta válddahalloyuvvui dieđáhusas Dieđ. St. 9 (2020–2021) – Mennesker, muligheter og norske interesser i nord. Boaššu rahppui almmolaččat borgemánu 16. b. 2022.

Guovddáš lea válmastan DjO-proševtta UNEP/GEF (United Nations Environment Programme/ Global Environment Facility) Peatland and Nomadic Herders Resilience ovdaprošeaktamuttu, ovttas Mongolia ráđđehusain, UNEP:in, UArctic:in ja searvevuoda guimmiiguin, ja lea juksan ON-birasprográmma árvodási hálldašanovttadahkan.

Guovddáš lea árvjalaččat searvan Árktalaš ráđi oassálasti birasdárkonvugiid ovddideapmái ja lea earret eará ovttas doaibman doaimmaheddjiiguin Aláskas.

Guovddáš lea čadahan iežas doaimmaid Rievdan-proševtta oktavuodas maid Norgga dutkanráđđi lea ruhtadan, ja daid logus ledje maddái dieđalaš artihkkalat mat gullet álgoálbmogiid biebmovuogádagaid suorgái.

Vuoruheamit ja bušehttaevttohus jagi 2023 várás

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš áigu viidáseappot ovddidit odđa máhttostrategiijaid álgoálbmotovttasbarggu várás davviguovlluin. Guovddáš áigu ain jođihit Boaššu – Arctic Indigenous FoodLab. Guovddáš joatká EALLU-proševtta jođiheami mii lea álgoálbmogiid biebmokultuvrra birra ja masa gullet oahpahasprográmmat álgoálbmotnuoraid várás. Guovddáš joatká jođihit Peatland and Nomadic Herders Resilience, nammasaš proševtta UNEP/GEF namas, mii galgá čadahit máilmmiviidosas čielggademiid ja oahpahas- ja gealbudanprográmmaid

álgóálbmotnuoraid várás. Guovddáš ovddida viidáseappot *Training of Future Arctic Leaders* nammasaš prográmma ovttas Harvard University:in , Fletcher School of Law and Diplomacy:in, UArctic:in ja searvevuođa guimmiiguin. Guovddáš ovddida mekanismmaid maiguin sáhttá geavahit boazodoalu árbedieđu dutkamii nannen dihtii guoddevašvuođa ja ekonomijja.

Evttohuvo juolludit 3 milj. ruvnnu.

Evttohuvo ahte juolludus poasttas sáhttá rasttildit vástideaddji lassisisaboáđu vuostá kap. 3563, poasttas 02, gč. evttohus romálašlohkomearrádussan.

Kap. 3563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

		(1 000 ruvnnuid mielde)		
		Salderejuvvon		
Poas- ta	Namahas	Rehketdoallu 2021	bušeahtta 2022	Evttohus 2023
02	Mánnggalágan boadut	-770	2 921	3 009
	Submi kap. 3563	-770	2 921	3 009

Poasta 02 Mánnggalágan boadut

Postii čállojuvvojit daid proševttaid boadut maidda leat olgguldas ruhtadeamit Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáša namas. Dasa gulli golut čállojuvvojit kap. 563 postii 21. Evttohuvo juolludit 3 milj. ruvnnu.